

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Reiffenstuel, Anaklet

Monachii, 1699

Distinctio Quarta. De Interpretatione, Dispensatione, ac Revocatione
Legum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40206

possit satisfieri pluribus præceptis?

Corollarium.

non impedit alium. Ita Sanchez, Bonacina, & alii passim. Ratio est: quia ille præcepto satisfacit, qui facit id, quod præceptum est: sed quoties unus actus non impedit alium, possit eodem tempore facere, quod pluribus præceptis est injunctum; ergo.

55. Sic qui tempore Missæ recitat Horas Canonicas, satisfacit præcepto Missæ audiendæ ratione diei Festi, utpote quam devotè audit sub ea recitando Horas Canonicas; simulque præcepto Officii Divini, utpote quod devotè recitat, sicque eodem tempore præstat diversos actus, quorum unus non impedit alterum. Et hæc limitatio idcirco additur, quia si unus actus exercitium alterius impediret, clarum est, non posse eodem tempore per diversos actus pluribus præceptis satisfieri.

DISTINCTIO IV.

De Interpretatione, Dispensatione, ac Revocatione Legum.

QUÆSTIO I.

De interpretatione Legum; ubi & de Epicheja.

Interpretatio, quid?

1. Interpretatio aliud non est, quam verbi vel sententiæ per aliud clarius explicatio; unde tunc fit Interpretatio legis, quando ipsa per alia verba clariora explicatur.

Interpretatio legum duplex, authentica, & doctrinalis.

2. Cæterum Interpretatio legum generatim duplex est, una necessaria, seu authentica, cui nempe necessariò est acquiescendum; & talis est illa, quam Princeps seu legislator, aut eius successor, in suis legibus dedit. De hac interpretatione intelligendum est illud, quod habetur L. 1. C. de Legibus, juncto Summario ibidem: *Ejus est legem interpretari, cujus est condere.* Et c. Inter alia. de Sent. excommunicat. ibi *Ut unde jus prodiit interpretatio quoque procedat.* Alia Interpretatio legis dicitur doctrinalis, scholastica, seu magisterialis; & talem possunt, ac solent dare Doctores, atque Authores diversorum Librorum, quæ tamen probabilitatem duntaxat affert, non necessitatem: unde huic necessariò inhaerendum non est, nisi sit communis Doctorum consensus, ac alia meliora Juris

Juris fundamenta non suppetant. Porro ut hujusmodi Interpretatio doctrinalis melius fiat, pro ea ritè ordinanda communiter solent dari quaedam regulæ. Hinc sit

3. CONCL. I. Interpretatio legum potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet. Ita Doctores communiter: *nam, ut dicitur l. cire. ff. de Legibus: Scire leges non hoc est, verba earum tenere; sed vim ac potestatem.* Et Regul. 88. Juris in 6. *Certum est, quòd is committit in legem, qui legis verba complectens, contra legis nititur voluntatem.* Hæc potius menti legislatoris, quam verbis convenire debet.

4. Cæterùm mens legislatoris ex ratione in lege posita præcipuè cognoscitur. Hinc c. *Intelligentia, de Verb. significat.* dicitur: *Intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, quia non sermoni res, sed res est sermo subjectus.* Unde illud vulgatum: *Ratio legis est anima legis.* Mens legislatoris unde præcipuè cognoscatur?

5. CONCL. II. Verba generalia legis generaliter sunt accipienda: sive, Jus generaliter & indistinctè loquens, generaliter & indistinctè est intelligendum, nisi per aliud distinguatur. Ita rursùm Doctores communiter. Hinc illud receptissimum: *Ubi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus,* prout loquitur Summarium. l. *De pretio ff. de Publiciana in rem actione.* Intellige, nisi jus illud per aliud distinguatur (quæ limitatio notanter in Conclusionè additur) nam secus est dicendum, quando una lex generalis per aliam specialem, aut per rationis ac circumstantiarum diversitatem distinguitur. Verba generalia generaliter intelligenda, quomodo?

6. CONCL. III. Lex pœnalis, & omnis alia odiosa, in dubio strictè interpretanda est, nec facîle extendenda ultra casum & personas expressas. Ita unanimis Doctorum: siquidem juxta reg. 15. Juris in 6. *Odia restringi, & favores convenit ampliari.* Et reg. 49. eod. *In pœnis benignior est interpretatio faciendâ.* Dicitur notanter, *in dubio strictè interpretanda est &c.* Quia si verba legis pœnalis, aut alterius odiosæ, eiusque mens adeò clara sint, ut salvâ ratione recti sermonis non possint aliam interpretationem habere, lex erit observanda, non obitante, quòd odiosa & durior appareat; prout inter alia desumitur ex l. *Prospexit. ff. Qui, & à quibus manumissio.* ibi: *Quod quidem perquam durum est; sed ita lex scripta est.* Lex pœnalis, & odiosa, strictè interpretanda.

7. Ex hac Conclusionè inferunt Doctores, quòd verba legis pœnalis intelligi debeant cum effectu, arg. c. *Hec autem verba, de pœnit. dist. 1.* ibi: *Hec autem verba cum effectu accipimus.* Sic Ex communicationem in percussores Clericorum latam non incurrit. Unde verba ejus accipienda cum effectu.

P

rit

Limitatur
in crimine
læsæ Maje-
statis, &c.

rit, qui Clericum voluit percutere, sed non potuit; quia voluntas, seu conatus, non punitur sine effectu. Excipe tamen crimen læsæ Majestatis, l. *Quisquis. C. Ad legem Juliam Majestatis*, & nonnulla alia crimina in Jure specialiter expressa: siquidem quoad talia etiam ipsi conatui, seu voluntati in opus exterius prodeunti à Legibus Civilibus, & sacris Canonibus, certæ poenæ fuerunt decretæ, non obitante, quòd ea crimina non fuerint opere externo completa; idque factum est ob summam perniciem, quam Reipublicæ inferre solent.

Leges favo-
rabiles ampli-
è sunt in-
terpretan-
dæ.

8. CONCL. IV. Leges favorabiles ampliè sunt interpretandæ: sive, in materia favorabili verba accipi debent secundum amplam suam significationem. Siquidem juxta citatam reg. 15. juris in 6. *Odiare stringi, & favores conveniè ampliari*. Intellige, nisi aliud exprimat, vel appareat ex verbis legis, seu dispositionis. Sic in materia odiosa nomine Clericorum non comprehenduntur Episcopi, c. *Quia periculosum. de Sentent. excomm. in 6.* Neque Canonici, aut alii in Dignitate Ecclesiastica constituti, arg. c. *Sedes. de Rescriptis in 6.* Neque Religiosi, arg. *Clem. 1. De sup- plenda neglig. Pralat. cum concordantiis*: benè tamen in materia favorabili. Similiter sub nomine Populi in materia poenali non comprehenditur Clerus, ac proinde interdicto Populo non censetur interdictus Clerus, nisi secus fuerit expressum. c. *Si sententia. de Sent. excomm. in 6.* tamen in materia favorabili nomen Populi comprehendit non tantum Sæculares, sed etiam Clericos, ac Regulares. Idem dicendum de aliis similibus. Quantum nunc attinet ad alteram Quæstionis partem,

Nomine
Clericorum,
& Populi,
qui com-
prehendun-
tur?

Epicheia,
quid?

9. Quæres, quid sit Epicheia? Resp. *Epicheia* est benigna legis interpretatio secundum æquam & bonum, declarans, casum aliquem particularem ex mente legislatoris ob suas circumstantias speciales sub lege universaliter lata non esse comprehensum. *Nam in omnibus causis potior debet esse ratio æquitatis, quam stricti juris*, l. *Placuit. C. de Judicis*.

Et quomo-
do differat
ab interpre-
tatione le-
gis?

10. Differt autem Epicheia ab Interpretatione legis. Siquidem per hanc interpretamur verba legis, quando sunt obscura & ambigua: per Epicheiam verò interpretamur mentem legislatoris, ubi constat de universali verborum sensu, dubitatur autem de mente legislatoris, utrum nempe is talem casum particularem ob certas circumstantias voluerit, vel potuerit, comprehendere sub generali locutione legis.

11. Et quidem quandoque esse locum Epicheiæ in casu aliquo particulari ob certas circumstantias concurrentes, communiter tenent Doctores. Ratio est: quia de iis, quæ fortè uno aliquo casu accidere possunt, jura non constituuntur, l. 4. & duabus seqq. ff. de Legibus. Etenim legislator in lege ferenda communem spectat utilitatem, ac pròinde ad id præsertim attendit, quod ut plurimum accidere solet: sed possunt aliqui casus particulares occurrere, & quandoque fortuito, in quibus lex illa generaliter lata deficiat, ita quidem, ut non solum non obliget, sed neque licitè servari possit; unde ipsa est tunc corrigenda per Epicheiam. Sic enim, si lege Civili cautum sit, ne tempore hostili portæ civitatis aperiantur, nihilominus eæ per Epicheiam possunt ac debent aperiri, si cives hostium impetum fugientes in civitatem se recipere volunt: & idem in plurimis aliis.

Haberquãdoque locum.

QUÆSTIO II.

De Dispensatione Legum, & variis ipsam concernentibus.

12. **C**ONCL. I. *Dispensatio est juris communis relaxatio facta cum causæ cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi.* Ita Glossa c. *Requiritis. 1. quest. 7.* & Doctores communiter.

Dispensatio, quid?

13. **C**ONCL. II. Papa potest dispensare in omni Jure Ecclesiastico, non autem in Lege Divina. Ita omnes Theologi. Ratio est: quia in primis legislator, vel eius successor, potest dispensare in propria lege; siquidem ejusdem est ligare, & solvere. Econtra verò inferior non potest tollere, aut relaxare legem superioris: atqui Papa, utpote homo, est inferior respectu Dei, ut patet. Et hinc Papa nequit dispensare in præceptis Decalogi, ut v. g. furtum sit licitum, aut perjurium, & hujusmodi.

Papa dispensat in omni lege Ecclesiastica, non verò Divina.

14. Quo tamen non obstante, interdum in Lege Divina positiva habet locum interpretatio, quòd ea ob certas circumstantias hinc & nunc per se ipsam obligare cesset: quo modo Judæi interpretati sunt, præceptum Divinum de Sabbato custodiendo non obligare, sed eis licitum esse pugnare, si ipsis die Sabbati pugna inferatur ab hostibus, ne alioquin citius disperdantur à terrâ; ut legitur 1. Machab. cap. 2. vers. 41.

Potest tamè legem Divinam interpretari.

Legislator, ejusque successor, dispensat in propria lege.
 15. CONCL. III. Quilibet Legislator, aut ipsius Superior, vel Successor in jurisdictione, potest cum suis subditis in lege propria dispensare. Ita communis. Ratio est: quia obligatio legis humanæ inducitur per voluntatem legitimi Superioris præcipientis; ergo etiam per ipsius voluntatem potest auferri: nam *Omnis res, per quasunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, cap. 1. de Reg. Juris.

Inferior nequit dispensare in lege superioris, nisi in certis casibus, &c.
 16. CONCL. IV. Inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi in certis casibus ex permissione Juris, aut delegatione Superioris sibi facta, vel expresse privilegio, aut legitimâ consuetudine, ejusmodi potestatem dispensandi obtinuerit. Ita certa, & communis: quia *lex Superioris per inferiorem tolli non potest*; ut dicitur in *Clem. Ne Romani. de Election.*

Corollarium.
 17. Infertur proinde, quod Episcopus in Jure communi, aut Lege Pontificia nequeat dispensare, nisi hujusmodi potestas dispensandi sibi competat ex permissione Juris communis, vel delegatione Summi Pontificis, sive ex privilegio, aut longæva consuetudine. Quod notanter additur: quia ex hujusmodi capitibus possunt Episcopi ex causa rationabili dispensare circa observationem Festorum, ac jejuniorum totius Ecclesiæ, & in pluribus casibus, de quibus alii.

Dispensatio à legislatore concessa sine causa, est valida.
 18. CONCL. V. Dispensatio in lege humana, si concedatur sine justa causa à Legislatore, vel ipsius Successore, aut Superiore, valida est, sed non licita. Ita Herincx *disp. 4. de Leg. quest. 1. n. 14.* Bonacina *disp. 1. de Legib. quest. 2. puncto 3.* Sanchez, Filiucius, alique communiter, contra Vasquez. & nonnullos alios, qui ejusmodi dispensationem aiunt esse invalidam. Ratio primæ partis est: quia obligatio legis pendet à voluntate legislatoris; ergo si ipse vult aliquem, etiam sine justa causa, eximere ab obligatione legis, valebit ejusmodi dispensatio, seu exemptio.

Sed non licita.
 19. Altera verò pars ex eò patet. Tum quia ejusmodi dispensatio non caret periculo scandali: tum quia dispensans sine causa, imprudenter utitur suâ potestate, & temerè eximit partem ab ordine totius corporis; nam *turpis est omnis pars suo universo non congruens. c. Quæ contra. dist. 8.*

An etiam peccet utens tali dispensatione?
 20. Addunt multi Doctores, quod non solum peccet legislator sine justa causa in propria lege dispensans, sed etiam qui talem dispensationem postulat, aut eadem utitur: quamvis, an tale peccatum, sit ex genere suo mortale, vel duntaxat veniale, iidem postmodum inter se variant; & plures velint per se loquen-

quando, ac secluso scandalo, id esse duntaxat peccatum veniale. Sed verius est, utentem tali dispensatione (sub datâ limitatione) nullatenus peccare: quia per eam, utpote validam, jam est exemptus à lege; simulque talis habet legitimam causam sese cæteris non conformandi, videlicet dispensationem, prout notat cit. Herincx. num. 15. allegans Rodriquez, Navarrum, & alios.

21. CONCL. VI. Quòd si verò Inferior sine iusta causa dispense in lege Superioris, v. g. Episcopus in Lege Pontificia, irrita est dispensatio. Ita communis. Ratio est: quia Inferior non habet potestatem dispensandi in lege Superioris, nisi quatenus ipsi à Superiore concessa est facultas dispensandi: atqui non est verisimile, Superiorem velle concedere Inferiori potestatem dispensandi sine iusta causa; cum hoc esset in præjudicium boni communis, simulque talis facultas adverteretur fini legis.

Iritæ est dispensatio concessa sine iusta causa ab inferiore in lege superioris.

22. Inferitur proinde I. Eum, cum quo Inferior dispensavit absque iusta causa in lege Superioris, non posse uti dispensatione: nam dispensatio est invalida, & consequenter ille, cum quo fuit dispensatum, non est exemptus ab obligatione legis.

Corollaria.

23. Inferitur II. Etiam invalidam fore dispensationem à Summo Pontifice, vel ejus Delegato impetratam in Votis, ac Juramentis, si ejusmodi dispensatio impetrata fuit per subreptionem, id est, narratâ falsâ causâ, aut tacitâ veritatè necessario exprimentâ. Ratio est: tum quia hic non intervenit iusta causa dispensandi, eò quòd causa illa non subsistat. Tum quia Deus Ecclesiæ Prælatis contulit ejusmodi potestatem dispensandi in ædificationem, & non in destructionem, 2 Corinth. cap. 13. v. 10. Atqui hoc fieret, si ipsi absque ulla causa possent in Votis, Juramentis, & hujusmodi dispensare; nam id non tam foret dispensare, quàm dissipare.

Dispensatio subreptitiè obtenta non valet.

24. Et hac de causa, si Summus Pontifex cum aliquo dispenseret ad factam præviâ ejus supplicationem, solent communiter hujusmodi clausulæ in litteris dispensationis addi: *Si ita est, Si preces veritate nitantur.* Quinimò licet tales clausulæ expressè non apponantur, semper tamen tacitè intelliguntur; prout clarè habetur decisum cap. 2. de Rescriptis. Et hæc servatâ proportionè sunt intelligenda de alijs dispensationibus, quæ quandoque impetrantur ab inferioribus Prælatis Ecclesiæ, vel Legatis Summi Pontificis, aut (pro Foro conscientie) à Confessarijs tempore Jubilæi, si ve alijs habentibus potestatem dispensandi.

In dispensationibus clausula, si preces veritate nitantur, vel exprimitur, vel subintelligitur.

25. Quæres, quomodo sit intelligendum, Papam posse di-

Quomodo dispensare.

Papa censetur dispensare in votis, & c. cum tamen hæc obligent iure Divino? dispensare ex gravi causa in Votis, Juramentis, Matrimonio rato, & hujusmodi; cum tamen obligatio Voti ac Juramenti sit de Jure Divino, prout & Matrimonium Jure Divino est indissolubile, Papa autem in Jure Divino nequeat dispensare, juxta dicta. Resp. in solutione hujus instantiæ Doctores variare. Nam in primis dicunt aliqui, quos sequitur Fagnanus in c. Dudum, n. 24. de Elect. in hujusmodi casibus Papam propriè non dispensare, sed tantùm declarare, seu interpretari, Jus Divinum ob aliquam necessitatem gravem, aut aliam circumstantiam, in illo speciali casu non obligare; prout in simili num. 14. dictum est de Judæis interpretantibus præceptum Divinum quoad observationem Sabbati. Verùm hæc sententia ex eo non placet: quia in dispensatione Votorum requiritur potestas jurisdictionis, ut constat ex praxi: atqui hæc non requireretur, si tantùm interveniret interpretatio Juris Divini, cum hæc solùm requirat prudentiam, cujus est actus; idemque liquet ex allato exemplo de Judæis, dictum præceptum Divinum absque alia jurisdictione interpretantibus.

Responsio
veterior.

26. Alio modo respondet Sanchez lib. 2. de Matrim. disp. 24. n. 5. & lib. 8. disp. 6. n. 6. cum aliis, docens, quòd duplex sit Jus naturale Divinum: aliud absolutum, ut de non fornicando, non mentiendo; & in hoc Pontifex nullo modo dispensat. Aliud fundatum in actu, vel contractu humano, ut Votum, Matrimonium ratum; & in hoc potest dispensare. Sed tunc non propriè dispensat Papa in Jure Divino, tollendo huius obligationem (Jus enim Divinum est, ut qui Votum habet, id impleat; & hoc semper manet) sed dispensat tollendo obligationis fundamentum, quatenus Papa loco Dei remittit jus, vi Voti v. g. Deo acquisitum; quo facto evanescit Juris Divini circa illud Votum obligatio. Et hoc ampliùs declarat Herincx disp. 1. de Legibus, quest. 6. n. 54. Quia (inquit) in dispensatione Votorum tantùm concurrat remissio partis, cui facta est promissio: Deus enim per suum in terris Vicarium remittit, seu condonat jus sibi ex promissione acquisitum: facta autem partis remissione cessat Voti, seu talis promissionis obligatio; quemadmodum etiam alia promissio, sive contractus civilis, non obstante, quòd Jure naturæ obliget ad sui impletionem, dissolvitur, atque obligare cessat parte jus suum remittente. Concordant dicenda inferiùs (b) Tract. 6. Dist. 2. n. 23. (b) explicando conditiones in omni Juramento, & Voto, tacitè subintellectas, quarum tertia est hæc: *Nisi is, in cujus gratiam &*

utilitatem juratum (vel Votum factum) est, obligationem remittat: hoc enim facto cessabit illius obligatio, cum quilibet suo juri renunciare valeat.

QUÆSTIO III.

De Revocatione Legum.

27. **N**Orandum, quod hæc tria inter se differant, videlicet Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis. Abrogatio quippe legis fit, quando lex totaliter cassatur, & tollitur. Derogatio legis e contra, cum lex ex parte solum tollitur, quatenus legislator unum, vel alterum legis articulum mutat, aut à generali constitutione certos casus speciales excipit; juxta quod l. Derogatur. ff. de Verb. signif. dicitur: Derogatur legi, cum pars detrahatur; abrogatur legi, cum prorsus tollitur. Tandem Irritatio legis fit, quando lex ab inferiori Magistratu constituta, auctoritate Superioris rescinditur, seu irrita & nullius roboris esse declaratur: ut si leges ab Episcopo latæ auctoritate summi Pontificis annullentur, seu irritentur.

Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis quid, & quomodo differant?

28. **CONCL. I.** Leges semel latæ possunt denuò justis de causis revocari, idque potest fieri tum per ipsum legislatorem, tum per eius successorem. Ita omnes Doctores, atque constat ex praxi: sic enim multæ leges antiquiores tam in Jure Civili, quam Canonico reperiuntur, quæ fuerunt revocatæ per alias posteriores; ut taceamus alias Constitutiones tum Pontificias, tum Imperiales, quæ justis de causis per Successores fuerunt revocatæ.

Leges semel latæ possunt justis de causis revocari.

29. Dicitur, *justis de causis*. Quia non nisi gravi de causa leges, legitimâ auctoritate conditæ, sunt immutandæ: siquidem novitates plerumque querelas, & discordias pariunt; ac proinde, uti l. 3. ff. de Constit. Princip. notatur, *in rebus novis constituendis evidens esse utilitas debet, ut recedatur ab eo jure, quod diu æquum visum est*. Porro justæ causæ mutandi legem sunt, si experienciâ teste constet, legem aliquam, quæ à principio sperabatur futura utilis, non expedire Republicæ: aut si quidem à principio fuerat utilis, postmodum mutatis rerum circumstantiis desinat esse utilis, & communitati conveniens. Leges enim debent juxta exigentiam locorum, temporum, & conditionem personarum constitui: unde juxta horum diversitatem nonnunquam variæ eduntur

Quæ sint ejusmodi justæ causæ?

tur

tur leges, atque etiam priores temperantur, suppleantur, & corriguntur per posteriores. Hinc illud vulgatum Canonistarum dictum: *Concorda tempora, & concordabis iura*, arg. c. *Si peccaverit. 2. q. 1.* junctâ Glossâ c. *Si Ecclesia. 5. Temporibus. 23. q. 4.*

Nova lex generaliter lata, tollit priorem contrariam.

30. CONCL. II. Nova lex, seu Constitutio generalis Principis, tollit legem priorem contrariam, etiam si de ipsa non faciat mentionem. Ita habetur expressum in Jure Canonico *cap. 1. de Constitut. in 6.* Accedit ratio: quia Princeps non censetur ignorare legem communem priorem; ergo, dum novam statuit contrariam, aliam ipso facto revocare dignoscitur.

Nisi prior sit specialiter loquens.

31. Cæterum hæc Conclusio intelligenda est de lege priori generaliter lata. Nam in primis lex prior specialiter loquens non tollitur per legem posteriorem generaliter loquentem, sed hæc per illam distinguitur: sic v. g. leges generales de testamentis editæ, non comprehendunt testamenta ad pias causas, aut testamenta militum, vel alia privilegiata, quia de his habentur speciales leges: idem dicendum de aliis hujusmodi.

An tollat consuetudines, vel statuta particularia locorum?

32. Insuper ab hac generali doctrina sunt excipiendæ rationabiles consuetudines, & particularia Statuta locorum: siquidem per legem generaliter latam non censetur Papa, vel alius legislator, velle derogare particularibus locorum vel personarum Statutis, aut consuetudinibus rationabilibus, neque eadem revocare, nisi id exprimat. Ita enim habetur expresse decisum *cit. cap. 1. de Constitut. in 6.* Quia talia particularia Statuta, & consuetudines locorum, censetur legislator probabiliter ignorare, unde non videtur velle quidpiam statuere de ipsis, nisi id exprimat. Dicitur notanter, *nisi id exprimat*: nam si legislator exprimat, velle se derogare etiam particularibus locorum consuetudinibus, aut Statutis, reverà etiam istis derogatur. Id autem fit per hujusmodi clausulas in lege appositas, *Nullâ obstante consuetudine contrariâ*: sive, *Non obstantibus quibuscunque constitutionibus locorum*, aut hujusmodi.

An, & quando cessante causâ legis, cesset ipsa lex?

33. Quæres an cessante causâ legis, lex quoque ipsa cessare videatur? Resp. Cessante causâ motivâ seu finali legis adæquatâ, sive in totum, & respectu totius comunitatis, cessat etiam obligatio legis, etiam si non adsit aliud decretum, aut revocatio Principis. Ita Doctores communiter. Ratio est: quia *cessante causâ, cessat effectus*: prout habetur c. *Cum cessante. de Appellar.* Accedit, quod lex non obliget ultra mentem legislatoris: atqui legislator non præsumitur velle obligare ad observantiam legis, quando

do

do cessat causa motiva legis adaequata, seu in totum, ac respectu totius communitatis; quia tunc cessaret finis legis; ergo.

34. Dicitur, *cessante causa motiva adaequata, sive in totum*. Quia si ob plures causas motivas lex condita sit, & una causa cesset manentibus caeteris, non cessat obligatio legis. Sic v. g. cessante una causa, propter quam imposita sunt tributa, non illico cessat obligatio solvendi tributa, si aliae causae eorum perseverent. Et additur, & *respectu totius communitatis*: quia factis est dicendum, si causa legis cesset solummodo respectu particularis personae, seu in casu particulari. Ratio est: quia lex non respicit singularem tantummodo personas, sed totam communitatem; ergo adhuc manet eius obligatio, non obstante, quod causa ipsius respectu particularis personae, vel causae cessarit. Quinimo, quando dubitatur, utrum causa legis cessaverit in totum, & respectu totius communitatis, ac per consequens, an cessaverit obligatio legis, nec ne, praesumendum erit in favorem legis, & quod adhuc obliget: si quidem in dubio melior est conditio possidentis: atqui in tali casu lex possidet, cum conitet, legem latam esse, & dubitetur de ipsius sublatione; ergo.

Declaratur, & limitatur data responsio.

Q U A E S T I O I V .

Quomodo Leges tollantur per contrariam Consuetudinem?

35. **C**onsuetudo aliis verbis dicitur *Ius non scriptum*, ad differentiam Legum, seu Constitutionum, quae appellantur *Ius scriptum*. Porro generatim Consuetudo dupliciter sumitur; primo pro ipso usu, seu frequentatis actibus alicujus communitatis, & a nonnullis appellatur *Consuetudo facti*: secundo pro ipsomet jure, quod tandem ex eiusmodi diuturno usu, & frequentatis actibus nascitur. Et hoc posteriori modo *Consuetudo* aliud non est, quam jus quoddam moribus constitutum, quod pro lege suscipitur: in qua acceptione sermo nunc est de Consuetudine.

Consuetudo sumitur dupliciter.

36. Consuetudo generatim sumpta dividitur tripliciter, nempe in eam, quae est praeter legem, secundum legem, & contra legem. *Consuetudo praeter legem* (quae & *juris constitutiva* dicitur) est illa, quae reperitur in casibus a jure non decisis: unde hujus Consuetudinis vis est, constituere jus novum, ubi nulla lex posita fuit. *Consuetudo secundum legem* est, quae legem jam praesistentem supponit,

Consuetudo triplex, praeter legem, secundum legem, & contra legem.

Q

ponit, eamque vel deducit in usum, vel si ambigua est, interpretatur: & de hac loquitur illud commune dictum, *Consuetudo est optima legum interpres*, c. Cum dilectus. de Consuet. & L. 36. ff. de Legibus. Tandem *Consuetudo contra legem* (quæ & *Desuetudo*, seu *Consuetudo legi contraria* dicitur) est illa, qua lex vel usu nunquam recepta fuit, vel jam recepta usu contrario denuò tollitur, & abrogatur: & de hac præcipuè sermo est in proposito.

Lex humana
potest tolli
per consue-
tudinem
contrariam,
rationabilè
ramen & le-
gitimè præ-
scriptam,

37. CONCL. I. Lex humana potest tolli per consuetudinem contrariam, dummodò ea sit rationalis, ac legitimè præscripta. Ita omnes Doctores, & habetur expressè *cap. ult. de Consuetudine*, cum concordantiis. Dicitur notanter, *lex humana*: siquidem contra legem naturalem, ac Divinam, nulla currit consuetudo, quæ potius dicenda esset corruptela; quinimò *tantiò graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam*, ut cit. *cap. ult.* notatur. Hinc prava consuetudo pejerandi, blasphemandi, vel fornicandi, nunquam potest tollere legem Divinam de non pejerando, blasphemando, aut fornicando.

Quæ con-
suetudo
censetur
rationabi-
lis?

38. CONCL. II. Ea consuetudo generatim loquendo censetur rationalis, quæ nec Juri naturali, aut Divino adversatur, neque Jure Canonico reprobatur, neque peccandi licentiam aut occasionem præbet, neque aliâ ratione communi utilitati perniciosa est: quæ verò in aliquo horum deficit, censetur irrationabilis, & consequenter nunquam potest induci per actus legi contrarios. Ita Layman *lib. 1. tract. 4. c. 24.* & alij.

Solvitur in-
stantia.

39. Nec dicas. Omnis lex debet esse rationalis, & justa; ergo hoc ipso quælibet consuetudo legi contraria erit irrationabilis, atque injusta. Resp. enim negando consequentiam: quia nihil impedit, quòd lex secundum unam rationem, & in ordine ad certum finem seu respectum fuerit rationalis, simulque consuetudo eidem contraria secundum aliam rationem, ac sub diverso respectu ac fine, etiam sit rationalis: sic enim duæ contrariæ leges solent pariter esse rationabiles, prout videre est in mutatione, seu revocatione legum.

Consuetu-
do, quomo-
do dicatur
legitimè
præscripta?

40. CONCL. III. Consuetudo dicitur legitimè præscripta in tantum, quatenus tempore à legibus definito est continuata. Ita communis. Ratio est, quia consuetudo legitimè præscripta idem est, ac usus longævus, seu longa consuetudo, prout patet ex *c. Cum consuetudinis. & cap. ult. de Consuet.* cum concordantiis. Quod ut magis intelligatur,

Per consue-

41. Quæres, quantum temporis requiratur, & sufficiat, ut
con-

consuetudo censeatur legitime praescripta, ita ut legem aboleat? ^{tudinaem}
Resp. I. Ad consuetudinem contra legem Civilem Principe ^{contraria}
ignorante inducendam requiritur, & sufficit decennium ^{decennio} Ita
communis. Ratio est: quia consuetudo, ut deroget legi Civili, ^{abrogatur}
debet esse longa, quae & sufficit, arg. L. i. C. *Qua sit longa consuetudo:*
atqui per longam consuetudinem intelligitur illa, quae decennio
duravit; nam decennium in Jure vocatur longum tempus. ^{l. x Civilis.}
Super longi, C. de Praescript. ibi: Super longi temporis praescriptione, quae ex de-
cem annis introduciuntur.

42. Resp. II. Loquendo de Legibus Ecclesiasticis, seu Ca- ^{An decenni-}
nonicis, quamvis multi Doctores distinguendum censeant in- ^{um pariter}
ter legem receptam, & nunquam receptam; & hanc quidem de- ^{sufficiat ad}
cennium per contrariam consuetudinem tolli concedant, ad illam ^{tollendam}
autem tollendam requiri quadraginta annos, asserant: ut volunt ^{legem Ca-}
Ludov. Engel *tit. de Consuetud. n. 15.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. n. 4.* ^{nonicam?}
Navarrus, Zoësius, & alij plures. Nihilominus probabilius vi-
detur, iurique conformius non esse opus memoratâ distinctione,
sed generaliter ad abrogandam quamcunque legem Ecclesiasti-
cam vi contrariae consuetudinis, rationabilis tamen, sufficere de-
cennium. Ita Lessius *lib. 2. de just. & jure, cap. 6. num. 46.* Pirhing
tit. De Consuetud. n. 39. Christoph. Haunoldus *tract. 1. cap. 3. Controv. 2.*
n. 130. Sannig *distinct. 4. de Legibus, quaest. 1. n. 5.* & innuit Herincx
disp. 3. de Legibus quaest. 16. n. 217.

43. Ratio hujus posterioris sententiae est: quia ubi Jus non ^{Probatur}
distinguit, neque nos distinguere debemus: sed Jus nullibi di- ^{sententia}
stinguit inter legem Canonicam usu receptam, & non receptam; ^{affirmativa.}
ergo. Deinde cum acceptatio populi non requiratur ad intrin-
secam constitutionem legis humanae, ut dictum est superius (c) ^{(c) Dist.}
parum refert, num lex Pontificia sit aliquando recepta, nec ne; ^{1. quaest. 4.}
cum utraque jam habeat suam intrinsecam, & substantialem fir- ^{per totum.}
mitatem ac robur obligandi. Confirmatur eadem sententia:
quia non est inducenda discrepantia inter Jus Civile & Canoni-
cum, ubi non habetur expressa dispositio Juris in contrarium. *arg.*
c. 1. De novi operis nuntiatio. atqui ad abrogandam legem Civilem
per contrariam consuetudinem sufficit decennium, ut dictum
num. 41. & in Jure Canonico quoad hoc non reperitur expressa
dispositio in contrarium; ergo.

44. Nec obitat quod *c. Auditis. de Praescript. & c. Cum Ecclesia.* ^{Solvuntur}
de Causa possess. & alibi, ad praescribendum contra bona, & jura Ec- ^{objectiones.}
clesiastica requiratur spatium quadraginta annorum. Resp. enim,
ibi

Q 2

ibi sermonem esse de præscriptione contra bona immobilia Ecclesiarum, atq; earum jura, utpote quæ sunt inftar bonorum immobilium; prout desumitur ex ipsometextu: non autem de præscriptione contra leges Ecclesiasticas, sive Pontificias. Alioquin enim, cum contra Romanam Ecclesiam non currat nisi sola centenaria præscriptio, c. *Cum vobis, de Præscript.* & alibi, leges Papales non nisi centenariâ præscriptione, seu consuetudine in contrarium, abrogari possent; quod est contra communem Doctorum.

TRACTATUS III. DE PECCATIS.

Ratio ordinis.

1. **P**osteaquàm visum est de Actibus Humanis generatim, nec non & de Conscientia, utpote Regula proxima eorundem, simulque de Legibus, quæ sunt Regula remota atque extrinseca ipsorum: merito subjungitur præsens Tractatus de Peccatis, utpote quæ fiunt per recessum à memoratis actionum nostrarum Regulis, ipsaque Lege Divina. Nam, ut inquit D. Ambrosius lib. de Paradiso, cap. 8. *Quid est peccatum, nisi prævaricatio legis Divinae, & celestium inobedientia præceptorum?* Pro ut id ipsum uberius declarabitur in progressu.

DISTINCTIO I.

De diversitate, & distinctione Peccatorum,

QUÆSTIO I.

Qua ratione Peccatum dividatur?

Peccatum generalissimè.

2. **N**on loquimur hic de peccato generalissimè sumpto, ac prout non solum reperitur in anima seu moribus, sed etiam in arte & naturâ: in qua acceptione generalissima